

З ПЕДІНСТЫТУТА Ё КЛАСІЧНЫ ЁНІВЕРСІТЭТ

Абабурка Мікалай Васільевіч

прафесар кафедры агульнага і славянскага мовазнаўства
ўстанова адукацыі “Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя А. А. Куляшова”; доктар філалагічных навук, прафесар
(г. Магілёў, Беларусь)

10 чэрвеня 1970 года рэктар Магілёўскага педінстытута І.П. Ларчанка падпісаў загад аб маім залічэнні ў штат кафедры беларускай мовы ў якасці старшага выкладчыка. Прыбыў я з Навукова-метадычнага кабінета Міністэрства вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР, дабравольна пакінуўшы сталіцу. Усё гэта адбывалася пасля майго заканчэння навучання ў аспірантуры па спецыяльнасці “беларуская мова” пры Белдзяржуніверсітэце імя УІ. Леніна. Фактычна я “павісу паветры” з-за Пастановы Савета Міністраў СССР аб скарачэнні штатаў з 1 студзеня 1970 года. А мой аспіранцкі тэрмін завяршыўся 31 снежня 1969 года, і я хоць быў размеркаваны на працу ў Мазырскі педагагічны інстытут імя Н.К. Крупскай, на месцы прызначэння не быў працаўладкаваны з прычыны таго, што там патрэбна было скараціць, а не пашырыць штат кафедры беларускай мовы. Адным словам, пакінуў сталіцу з-за працы па набытай мной спецыяльнасці і з гатовай да абароны дысертацыяй “Дыялектная лексіка ў беларускай савецкай мастацкай прозе”.

У той час загадваў кафедрай беларускай мовы Магілёўскага педінстытута дацэнт Юрэвіч Антон Лукіч (яму гэта званне было прысвоена за дапаможнікі: “Вывучэнне назоўніка ў 5 класе васьмігадовай і сярэдняй школы” (Мінск, 1960) і “Навука і рэлігія аб паходжанні і развіцці мовы” (Мінск, 1964. – 67 с.), а таксама “Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў” (Мінск, 1962. – 246 с.)). На гэтай жа кафедры працаваў і Р.Н. Клюсаў – прарэктар па навукавай і вучэбнай працы, кандыдат філалагічных навук, дацэнт. Тры члены кафедры – С.Я. Кечык, Л.І. Аляксеенка і М.П. Луферава – не мелі вучоных ступеняў і званняў. Калі ў красавіку 1971 года мне ўдалося абараніцца, то з 1973 года пачаліся знач-

ныя змены ў складзе кафедры. Па-першае, я стаў яе загадчыкам; па-другое, у 1976 годзе абараніла кандыдацкую дысертацыю С.Я. Кечык; па-трэцяе, у 1978 годзе ў склад кафедры ўвайшоў 26-гадовы кандыдат філалагічных навук В.І. Рагаўцоў, які стаў выкладаць дысцыпліны “Уводзіны ў мовазнаўства” і “Агульнае мовазнаўства” на беларускай мове. Пазней, калі А.Л. Юрэвіч і Р.Н. Клюсаў выйшлі на пенсію, іх месцы занялі А.С. Лаўшук і М.П. Бузук, якія пасля абароны кандыдацкіх дысертацый пайшлі на розныя начальніцкія пасады: першы на загадчыка кафедры беларускай і рускай моў, а потым на пасаду дэкана філалагічнага, а затым педагагічнага факультэта; апошні – на дэкана прыродазнаўства і філалагічнага факультэта, а далей стаў нават прарэктарам па вучэбнай рабоце ўжо не педінстытута, а ўніверсітэта імя А.А. Куляшова. А калі пераехалі з корпуса, што на Ленінскай вуліцы, у прыбудаваны да галоўнага корпуса яшчэ так званы “філалагічны” корпус, то выкладанне стала своеасаблівай “працоўнай” песняй. Праўда, настрой пачаў змяняцца, калі паступова сталі скарачаць не толькі колькасць студэнтаў, але і выкладчыкаў, самастойных кафедраў і факультэтаў.

Вельмі падабалася распрацоўваць новыя навучальныя дысцыпліны “Кароткая гісторыя беларускага мовазнаўства”, “Лінгвістычны (стылістычны, філалагічны) аналіз тэксту”, “Лінгвістыка тэксту”, “Тэорыя і практыка перакладу”, “Асаблівасці перакладу беларускамоўных тэкстаў на рускую мову і рускамоўных – на беларускую”, “Лінгвістычная паэтыка і лінгвістычная тэксталогія”, “Лінгвакультуралогія” і інш. Вынікам такой напружанай працы з’яўляліся як новыя матэрыялы для лекцыйных і практычных заняткаў, так і асобныя кнігі ці брашуры (іх ужо дзясяткі, а колькасць такой прадукцыі разам з навукавай набліжаецца да 50). Люблю публікаваць свае знаходкі, пачынаючы ад мовы твораў К. Тураўскага і заканчваючы рубрыкай газеты “Універсітэцкі Веснік” “Ці ведаеце вы, што...”.

Пераўтварэнне педінстытута ва ўніверсітэт запатрабаваў павышэння колькасці кадраў найвышэйшай кваліфікацыі – дактароў навук і прафесараў. Я згадзіўся на перавод мяне на пасаду старшага навуковага супрацоўніка і двухгадовае навучанне ў дактарантуры АН БССР. Аднак мне ў акадэміі сказалі, што маю тэму, зацверджаную нашай навукавай часткай як доктарская дысертацыя, распрацоўвае іншы навукоўца, а мне прапанавалі тэму “Станаўленне і развіццё мовы беларускай мастацкай літаратуры” і аформілі гадавую стажыроўку. Акрамя таго, я павінен быў выпусціць у акадэмічным выдавецтве “Навука і тэхніка” манаграфію па тэме сваёй доктарскай дысертацыі. Я справіўся з пастаўленымі нялёгкімі задачамі. Не магу забыць, як гэта ўсё пачыналася.

Пасля заканчэння дзесяці класаў, каб паступіць далей вучыцца, асабліва ў ВДУ БССР, патрэбна было мець пашпарт і працоўны стаж два-тры гады. Не-

каторыя з маіх аднакласнікаў паступілі ў вучылішчы і тэхнікумы, адвучыліся па два-тры гады, пайшлі працаваць па спецыяльнасці і вучыліся далей ці вечарам, г.зн. пасля працоўнага дня, ці завочна. Я вырашыў папрацаваць на будаўніцтве, бо якраз тады, у 1958 годзе, вербавалі на будоўлю Салігорска (Новага Старобіна) у былым Чырвонаслабадскім раёне (ранейшай Выгне). Прыехаўшы на месца працы, вельмі быў здзіўлены, што гэта было поле, разбітае на прамавугольнікі і абазначанае калочкамі з белымі шнуркамі ці вузенькімі стужачкамі. Вярбоўшчыкі паказвалі і расказвалі, дзе будучы вуліцы, а дзе дамы, заводы і фабрыкі. Я прывык з маленства даглядаць палі, апрацоўваць іх, а тут прыходзілася знішчаць усё пасеянае ці зусім незасеяныя загоны. Стаю і думаю: “Не, не па мне такая праца. Паеду лепей зарабляць стаж у родны калгас”. Так і выйшла. Да лета 1961 года напрацаваўся так, што ажно і ў бальніцу папаў, дзе зусім забаранілі цяжкую фізічную працу. Вось я і апынуўся ў БДУ.

Заўсёды з усмешкай успамінаецца той час, калі мяне зрабілі загадчыкам кафедры беларускай мовы. У 1973 годзе патрэбна было ці выбраць новага, ці перавыбраць старога загадчыка на наступныя 5 гадоў. А.Л. Юрэвіч адмовіўся пісаць заяву (“па старасці”, як ён казаў). Я яшчэ быў зусім малады кандыдат навук (з двухгадовым стажам, нават не дацэнт). Р.Н. Клюсаў падыходзіў ва ўсім, але ён працаваў прарэктарам па навуковай і вучэбнай рабоце. Вось нас траіх паклікалі ў аддзел кадраў, каб кожны з нас напісаў заяву, можа на конкурсе выберуць па большай колькасці галасоў або ўлічаць самаадводы. Як толькі мы пайшлі адтуль, заявы Юрэвіча і Клюсава былі ліквідаваныя, напэўна, па ранейшай дамоўленасці з Антонам Лукічом і Рыгорам Нікіфаравічам. І мне 10 гадоў прыйшлося цягнуць лямку начальніка, пакуль не ўзяўся за гэту справу В.І. Рагаўцоў. Пры маім кіраўніцтве на кафедры былі прынятыя В.І. Рагаўцоў, М.П. Бузук, А.С. Лаўшук, С.В. Клімуць і Т.І. Пасюк (Якубовіч). З 1983 па 2013 гады кафедра падпарадкоўвалася В.І. Рагаўцову, папаўнялася і скарачалася. Закрыццё кафедры – непрадуманае, спантаннае “мерапрыемства”.

Добра помніцца першая мая справаздача на вялікім савеце пра навуковы патэнцыял кафедры беларускай мовы. Як патрабуе завядзёнка, адразу неабходна было гаварыць пра тое, што ёсць, што ў наяўнасці. Я так і сказаў, што ў склад кафедры ўваходзяць 1 кандыдат навук дацэнт, 1 дацэнт не кандыдат навук і 1 кандыдат навук не дацэнт. Адрозна ж выбухнуў агульны смех, які збянтэжыў мяне да аслупянення. Толькі потым дайшло, што атрымаўся сам па сабе каламбур, які хутчэй, чым усялякая плётка, абляцеў увесь педінстытут (а што там было аблятаць, калі ўся ўстанова адукацыі тады змяшчалася ў адным будынку, што зараз змяшчае толькі 2 факультэты на вул. Ленінскай). Аднак той жа каламбур адыграў вялікую ролю, бо было пастаноўлена адабраць больш здольных студэнтаў і накіраваць у сталічную аспірантуру (цяпер

у нас своя аспірантура). Так былі пасланья ў аспірантуру АН БССР да акад. М.В. Бірылы М.П. Бузук, У.С. Дзянісаў і М.І. Укружаскі.

Лічу першым сваім значным дасягненнем як загадчыка кафедры выпуск матэрыялаў да абласнога слоўніка Магілёўшчыны. пачатковая картагэка якога пылілася на дне шафаў кабінета беларускай і рускай моў (потым яго раздзялілі на два асобныя – беларускай і рускай мовы). Картагэку складаў яшчэ П.Я. Юргелевіч, але нідзе не была яна зафіксаваная і не быў не запланаваны ніякі слоўнік да выдання ні ў адным з выдавецтваў Беларусі. Прышлося звярнуцца ў Камітэт па друку, які абавязаў выдавецтва “Навука і тэхніка” выдаваць “Абласны слоўнік Магілёўшчыны” асобнымі выпускамі. На вялікі жаль, свет убачыў толькі ў 1981 годзе першы выпуск пад рэдакцыяй А.А. Крывіцкага і І.Я. Яшкіна – нашых даўніх выпускнікоў (другі выпуск атрымаўся ўжо ў выдавецтве нашага ўніверсітэта пры актыўным удзеле М.П. Бузук і А.С. Лаўшук з назвай “Матэрыялы да абласнога слоўніка Магілёўшчыны. Выпуск 2”. (М.В. Абабурка, М.П. Бузук, А.С. Лаўшук, Т.І. Якубовіч. – Магілёў: МДУ імя А.А. Куляшова, 2005. – 88 с.).

Літаратура

1. Мікалай Васільевіч Абабурка : бібліяграфічны паказальнік : да 75-годдзя з дня нараджэння і 55-годдзя навукова-педагагічнай дзейнасці / аўт.-склад. : С. М. Новікава, В. М. Шаршнёва, І. М. Ячмянёва. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2016. – 52 с. : іл. – (Бібліяграфія вучоных МДУ імя А. А. Куляшова)